

עירובין לא

משה שווערד

1. ספר יד בנימין

<p>שם בגמ', א"ה מ"ט דרבנן, קסדר אסור לקנות בית באיסוריה"ג, פירש"י ואפי' לישראל אסרי רבנן והא דמני כהן להודיען כוחו דר' יהודה, וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' עירובין הל"ז דאפי' לישראל אסור, ואף דקי"ל מצות לאו ליהנות ניתנו כבר מוקי לה בגמ' דס"ל לרבנן דניחא לי' דמינטרא גם אחר קניית העירוב דמו ליכא מצוה, וכן סתם המחבר בשו"ע ריש סי' ת"ט.</p>	<p>ואמנם הטור העמיק הדין דוקא לכהן צביה"ק אינו עירוב משמע דלישראל היו עירוב, ובכך תמהו בזה דהא לפי האי אוקימתא בגמ' הרי גם לישראל אינו עירוב, ועיי' מהרש"א שמי' דטעמא דהטור דע"כ לגבי צביה"ק של רביה קאי באוקימתא קמייחא דפליגי באהל זרוק וכו' וכו' קי"ל כדפי' דהלכתא כדפי' מחזירו, אבל בקבר יחדי דפליגי רבנן ור' יהודה לגבי לקנות בית באיסוריה"ג כו' בזה קי"ל כר' יהודה דהלכה כדברי המקיל בעירוב ולכן בישראל שרי, וכן מ"י צ"מ, וע"ע בדרישה שם.</p>
--	---

2. ספר מגדים חדשים

<p>א"י ס"ל דאין מערבין אלא לדבר מצוה דכו"ע מצות לאו ליהנות ניתנו כו'. בפלימי יו"ד (רס"י י) כתב לדון בשומט בסכין של ע"ז, כיון דהשחיטה הוא ענין מצוה שלא לאכול בשר חמוסה, הוא בכלל מצוות לאו ליהנות ניתנו, ובחדושי רע"ק ז"ל שם הקשה עליו מסוגיין, דמבואר דלערב באיסור הנאה תליא באם מערבין אלא לדבר מצוה, הוא בכלל מצוות, אבל אם מערבין לדבר רשות אלא דאסור לילך בלא העירוב, וא"כ להצילו מהאיסור, ואעפ"כ מקרי נהנה, והכי נמי שחיטה כיון דשוחטים לדבר רשות ע"ש.</p>	<p>והנה לא ביאר הגרעק"א ז"ל הטעם באמת למה לא אמרינן מצוות, אף למ"ד דמערבין לדבר הרשות, ומאי שנא ממ"ש בר"ה (כח א) המודר הנאה ממעין טובל בו טבילה של מצוה בימות הגשמים, וכתב הרמב"ם בחי' לטובה (לא נ) דאע"ג טבילה זו מכשרתו לכמה דברים, לא מקרי הנאה כיון שאינו נהנה מגופו של איסור הנאה, והרי טבילה בזמנה אינו מצוה, והוי רק הכשר מצוה כמו שחיטה. והכי נמי גבי עירוב אף דמערבין לדבר הרשות, מ"מ הא גוף העירוב מצוה היא, ומי לטבילה באיסורי הנאה דג"כ באה לו הנאה אח"כ. וקושיא זו הקשה באבני מלואים אהע"ז (סימן כח סק"ם) ע"ש. ועיין בשו"ת עונג יו"ט (סימן סא) מש"כ לבאר החילוק בין טבילה לעירוב ושחיטה ע"ש.</p>
--	---

3. שערים מצויינים בהלכה

דף לא. וזמר סבר ניחא ליה דמינטרא דאי איצטריך אכיל ליה. פי' ולכן סברי רבנן דאסור להניח שם העירוב. וכתבו ברמב"ם (עירובין פ"ו הי"ז) ובשו"ע (או"ח סי' חט) דאפי' בדיעבד אינו עירוב. ובהגה' הגרע"א תמה, דלא מצינו בגמ' אלא שאינו רשאי לערב, אבל לענין דיעבד מ"ט, הא איסור העבירה אינו תלוי בקיום המצוה, דאף אי נימא דאינו עירוב מ"מ עבר על הנאה דרוצה בקיום העירוב, ונשאר בצע"ג. ועיי' בפמ"ג (א"א שם סק"ב) דגם הוא נתקשה בזה, וכתב דלכאורה תליא באי עביד מהני או לא מהני, וי"ל דהכא לכו"ע דיעבד אינו עירוב, דלאו דירה הוא, דרוצה בקיום העירוב אחר ביהשמ"ש ואיסור הנאה בהבית. וכוונתו דע"י איסור הנאה בהמקום אינה דירה, דהרי העירוב עושה המקום לדירה, והכא אינו כלום. ומש"כ הפמ"ג ואיסור הנאה בהבית, כוונתו עפ"י דברי המג"א, דמיירי בקבר בנין, דקרקע עולם אינו נאסר.

4. שו"ת אבני נזר חלק יורה דעה סימן שסו

(ז) ונבא לנ"ו. והנה ק"ל [או"ח סי' תט"ו] אין מערבין אלא לדבר מצוה לילך לבית האבל או לבית המשתה של נשואין וכיוצא. וכל אלו הם בכלל ואהבת לרעך כמוך כמ"ש רמב"ם פ"ד מה' אבל. וכן הא דמפניו מפני ביטול בהמ"ד שהוא מצוה של תורה ודאי. ומפני האורחים שהיא בכלל ואהבת לרעך כמוך כמ"ש הרמב"ם שם. וע"כ דוחין לשבות דהפקר כדי שיהי' עני ויהי' מותר לאכול דמאי דאצל"ג של נכסים שמפקירן רק שהוא יהי' נקי מהם שיהי' עני. דומה למוציא מת ועצי אשירה מן הבית שא"צ למת ועצי אשירה. רק שיהי' הבית מנוקה מהם. ה"נ בזה והפקר הצריך לגופה היינו שרוצה לההנות בני אדם ומפקיר לעניים ולעשירים שכל הרוצה יהנה מהם או שמפקיר כדי לפטורן ממעשרות זה הפקר הצריך לגופה. והוא דומה למקדיש ומוכר. דכל אלו צריך אל הנכסים. אבל מפקיר שישאר עני אצל"ג. נמצא דהפקר זה אצל"ג. ומותר לצורך מצוה דאורייתא וכל הני בכלל ואהבת לרעך כמוך נינהו דהוא מצוה דאורייתא ומותר להפקיר כדי שיהי' ראוי לאכילה. ויחול העירוב. ולא יהי' מוקצה ויוכל לפנות. ואף דלאחר שהתירו אפילו לא יפקיר יחול העירוב ויוכל לפנות. ואין ההפקר לצורך מצוה מ"מ דוחה כדברי תוס' פסחים הנ"ל:

5. שערים מצויינים בהלכה

דאיסור דרבנן מותר להאכילן. נרצ"ע מזה על דברי הפוסקים דאיסור דרבנן הרי איסור גברא, עי' בשו"ת תורת חסד (סי' לא-ה). אבל שיטת הרשב"א (יבמות קיד.) דמותר לומר לקטן שיאכל איסור דרבנן, ומכאן אין ראיה, דכאמת צריך שיהיה העירוב ראוי גם לגדולים, והא דמעריבין לצורך יה"כ משום דאינו אלא איסורא דיומא קגרים, ואינו איסור חפצא, וכיון דאינו אלא משום דיומא קגרים, וגם חזי לקטנים באותו יום, לכן מעריבין. ועי' מה שכתבנו לעיל (ל: ד"ה רב"ש) בענין עירוב לעיה"כ. ועי' בדרכינו במס' שבת (קכח. ד"ה בטבל) בענין האכלת איסור דרבנן לקטנים. ועי' מש"כ בשמ"ב (ח"ב סי' עב סוס"ק מג, וסי' פב סק"ב) בענין איסור דרבנן לקטנים.

דף לא: בטבל טבול מדרבנן כו'. מכאן מדקדק הריטב"א לעיל (ל:): שאסור להאכיל איסור דרבנן לקטנים, דאי לא, הא חזי לקטנים, דומיא דמערב ליהו"כ, משום דחזי לקטנים, ואין לומר דשאני טבל דהוא איסור חפצא, דהא בכלי סוגיא לא מחליקין בזה, ודלא כמקצת רבנים שסוברים

6. רש"ש

פ"ו מ"ג ד"ה יומא: [ע"ב נבוא לא צמל טבול מדדנן. כחול"ס מניח לטבול"ה כחול"ס יומא טבול לקטני דרבנן דמיקנא ביתא הוא קטן לאו בר מיקנא הוא, ואינו מחזור בעיני מדאמרין בגיטין פרק התקבל [סד ב] גבי קטן אגוז ונוטלו צרור וזורקו זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים חפץ ומניחו ולאחר שעה מחזירו זוכה בין לו ובין לאחרים ורב אמר דא אחת היא ואמרין מאי דא ודא אחת היא אחד זה ואחד זה זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים, ואקשינן עליה והא קתני כיצד משתתפין במבוי מניח את החבית וכו' וכשהוא מזכה אינו מזכה להם ע"י בנו ובתו הקטנים ולא על ידי עבדו ושפתחו הכנענים אבל מזכה להם ע"י בנו ובתו הגדולים וע"י עבדו ושפתחו העברים האי שפחה היכי דמי אילימא גדולה מאי בעיא גביה אלא קטנה אלמא זוכה בין לעצמו בין לאחרים, ופרקינן שאני שיתופי מבואות דרבנן, ואם כדברי רש"י ז"ל הוה ליה לתרוצי כי הכא שאני שיתופי מבואות דעירובי רשותא בעלמא הוא אבל לזכות בקנין גמור בעלמא לא, ועוד דמדאמר' שאני שיתופי מבואות דרבנן משמע דכל בדרבנן אפי' בקנינים דעלמא כגון ההיא דאמר' התם זוכה בין לו בין לאחרים וכיון שכן אפילו עירובי תחומין נמי ע"י קטן ליהוי עירוב דהא עירוב דרבנן הוא ואין לו עיקר בדאורייתא כדאמרין לקמן בהאי פירקא, ומשום כך נראה לי לפרש כאן לא קשיא כאן בעירובי חצרות שיש דעת אחרת מקנה כאן בעירובי תחומין שאין דעת אחרת מקנה דכל שיש דעת אחרת מקנה בדרבנן זוכה בין לעצמו בין לאחרים אבל בשאין דעת אחרת מקנה אפי' בדרבנן דעירובי תחומין ע"י קטן לא, כנ"ל:

7. חידושי הרשב"א מסכת עירובין דף עמוד ב

לא קשיא כאן בעירובי חצרות כאן בעירובי תחומין. פירש"י ז"ל עירובי חצרות דעירוב רשות בעלמא הוא ולא קנייה הוא אפילו קטן גובה אותו אבל עירובי תחומין דמיקנא ביתא הוא קטן לאו בר מיקנא הוא, ואינו מחזור בעיני מדאמרין בגיטין פרק התקבל [סד ב] גבי קטן אגוז ונוטלו צרור וזורקו זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים חפץ ומניחו ולאחר שעה מחזירו זוכה בין לו ובין לאחרים ורב אמר דא אחת היא ואמרין מאי דא ודא אחת היא אחד זה ואחד זה זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים, ואקשינן עליה והא קתני כיצד משתתפין במבוי מניח את החבית וכו' וכשהוא מזכה אינו מזכה להם ע"י בנו ובתו הקטנים ולא על ידי עבדו ושפתחו הכנענים אבל מזכה להם ע"י בנו ובתו הגדולים וע"י עבדו ושפתחו העברים האי שפחה היכי דמי אילימא גדולה מאי בעיא גביה אלא קטנה אלמא זוכה בין לעצמו בין לאחרים, ופרקינן שאני שיתופי מבואות דרבנן, ואם כדברי רש"י ז"ל הוה ליה לתרוצי כי הכא שאני שיתופי מבואות דעירובי רשותא בעלמא הוא אבל לזכות בקנין גמור בעלמא לא, ועוד דמדאמר' שאני שיתופי מבואות דרבנן משמע דכל בדרבנן אפי' בקנינים דעלמא כגון ההיא דאמר' התם זוכה בין לו בין לאחרים וכיון שכן אפילו עירובי תחומין נמי ע"י קטן ליהוי עירוב דהא עירוב דרבנן הוא ואין לו עיקר בדאורייתא כדאמרין לקמן בהאי פירקא, ומשום כך נראה לי לפרש כאן לא קשיא כאן בעירובי חצרות שיש דעת אחרת מקנה כאן בעירובי תחומין שאין דעת אחרת מקנה דכל שיש דעת אחרת מקנה בדרבנן זוכה בין לעצמו בין לאחרים אבל בשאין דעת אחרת מקנה אפי' בדרבנן דעירובי תחומין ע"י קטן לא, כנ"ל:

8. תוספות מסכת עירובין דף לא עמוד ב

כאן בעירובי תחומין - פ"ה עירובי תחומין אקנויי שביתה הוא וקטן לא אלים למיקני וקשה דבפרק בתרא דמעילה (דף כא.) אמר גבי שלח ביד הרש שוטה וקטן עשה שליחותו בעל הבית מעל ופריך והא לאו בני שליחות נינהו ומשני עשאוהו כהוא דנתנו על הפיל והוליכו על הקוף והוליכו הרי זה עירוב אלמא איתעביד שליחותיהו הכא נמי איתעביד שליחותיהו אלמא אפילו על הקוף ופיל הרי זה עירוב ועוד לפירושו משמע דאי הוה אלים למיקני הוה מהימני ליה והוי עירוב וא"כ היכי פריך בסמוך ודילמא לא ממטי ודילמא לא שקול מיניה דכיון דמהימני ליה ממטי ליה ואי לא שקול מיניה יחזור לכן נראה לפרש דעירובי תחומין הואיל ואסמכוה אקרא חמירי ולא הימננהו רבנן ולא הוי עירוב אם לא בעומד ורואהו וההיא דמעילה דנתנו על הקוף והוי עירוב מיירי נמי בעומד ורואהו וכשאינו עומד ורואהו לא הוי עירוב כדתניא בשמעתין נתנו לקוף והוליכו אין זה עירוב ולכן קתני במעילה על הקוף משמע דאינו סומך על חכמתו והכא בשמעתין קתני לקוף משמע דסומך עליהם ואף על גב דבפ"ק דפסחים (דף ד:) אמר גבי בדיקת חמץ המניניהו רבנן בדרבנן היינו בבית שלהם דרמי עליהו אבל שליחות איכא למימר דמייאשי וכעין זה פ"ה לקמן גבי חזקה על חבר וברושלמי נמי מחלק בין אמר צא וערב לך.

נתנו לפיל והוליכו לקוף והוליכו. פירש"י קוף ופיל פעמים שהן מלומדים. ומאירי כתב, קוף ופיל שהם מגדלים אלנו ומלמדם לעשות מלומד, וכן שאמרו במלמוד המערב שאדם יכול ללמדם שבעים לשון ע"ש. ולפינו צירושלמי לא נמלא, ופשוט דר"ל שאדם יכול ללמדו שיבין מה שאומרים לו לעשות. וכ"כ נפירוש המלמוד לרב נסים גאון כאן, שהקוף והפיל ילמדו אותן עד שיבינו מה שאומרים להם. וכ"כ במלכת שלמה

10. שערים מצויינים בהלכה

א"ר נחמן בשל תורה אין חזקה שליה עושה שליחות, בשל סופרים חזקה שליה עושה שליחות. ע"י בתוס' (ד"ה רב ששת) ובשלטי גבורים, ובמשנה למלך (תרומות פ"ד ה"ו) ובשו"ת נודע ביהודה (מהד"ק אהע"ז סי' ב) שיש בזה פלוגתא בראשונים. וע"י במשנ"ב (סי' חט סק"ג) פרטי החילוקים בזה. וראיתי בש"ך (יו"ד סי' קיט סק"ט) דאם נותן שכר לשליח, סמכינן אשליחות, שאינו מורה היתר לעצמו, וציין לתוס' במס' שבועות (מה:): ונראה לי דבזה ניחא המנהג שהבע"ב מרשים את הרב למכור חמצם בער"פ, והא יש חשש אי שליח עושה שליחותו, דעפ"י דברי הש"ך ניחא, דהרי מקבלים שכר מהבע"ב. ועוד הרי הם מבטלים חמצם, ומדאורייתא כביטול בעלמא סגי, ונשאר רק חשש דרבנן, ובדרכנן לכו"ע חזקה שליה עושה שליחותו. ועוד י"ל דאפשר דדין הרב כב"ד, וכדאמרינן לקמן שאין כ"ד מתעצלין, ופרש"י דאב"ד סמכינן אבל שליח בעלמא לא.

11. לבוש אורח חיים סימן מז סעיף ו

כי האחת היא ברכת המצוה ולכך מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק וכו', והאחת היא ברכת הנהנין כי הלימוד הוא הנאה כמו שכתב רבינו, וכמו שמברכין שתי ברכות על המצה של מצוה אפילו אין לו רק כזית, לפי שהנאת הגוף שיש בו מצות עשה מברכין ברכת המצוה וברכת הנהנין, וכן באכילת הפסח ושאר קרבנות וכו'. ...אלא נ"ל דסבירא להו לחז"ל שאין הנאת מצוה זו דומה לשאר מצות שנהנין מהן כגון מצה ופסח ושאר זבחים, דהתם ההנאה והמצוה שני עניינים הם, ההנאה היא מה שנהנה גופו מזאת האכילה אפילו לא היה בה מצוה כמו שנהנה משאר לחם ובשר, והמצוה היא מה שאוכל מצה ולא חמץ ושאוכלו לשם מצה וכן בקרבן, אבל הכא המצוה וההנאה חזא מילתא היא, שמצות הלימוד הוא שידע מה שילמד כדכתיב [דברים לא, יג] ולמדו ליראה את ה' וגו', וההנאה הוא ג"כ שידע מה שלמד והרי הכל ענין אחד הוא, לכך לא תקנו עליה בשום פעם רק ברכה אחת ברכת המצוה והיא היא ברכת הנהנין, מה שאין כן בהנאת שאר מצות, נ"ל דו"ק...

12. משנה מסכת אבות פרק ד

(ה) רבי ישמעאל אומר... כל הנהנה מדברי תורה, נוטל חייו מן העולם:

13. הקדמה לספר אנלי טל

ומידי דברי זכור אזכור מה ששמעתי קצת בני אדם טועין מדרך השכל בענין לימוד תוה"ק ואמרו כי הלומד ומחדש חדושים ושמח ומתענג בלימודו אין זה לימוד התורה כ"כ לשמה כמו אם היה לומד בפשיטות שאין לו מהלימוד שום תענוג והוא רק לשם מצוה. אבל הלומד ומתענג בלימודו הרי מתערב בלימודו גם הנאת עצמו. ובאמת זה טעות מפורסם. ואדרבא כי זה היא עיקר מצות לימוד התורה להיות שש ושמח ומתענג בלימודו ואז דברי תורה נבלעין בדמו. ומאחר שנהנה מדברי תורה הוא נעשה דבוק לתורה. [ועיין פירש"י סנהדרין נ"ח. ד"ה ודבק]. ובזה"ק דבין יצה"ט ובין יצה"ר אין מתגדלין אלא מתוך שמחה. יצה"ט מתגדל מתוך שמחה של תורה.

14. רבי אברהם מן ההר (נדרים מ"ח)

אבל במצות לימוד, שהוא ענין ציור הלב וידיעת האמת, ועיקר הצווי הוא כדי לצייר האמת ולהתענג וליהנות במדע לשמה לבבו ושכלו, כדכתיב פקודי ה' ישרים משמחי לב, הילכך לא שייך בת"ת מצוות לאו ליהנות נתנו, שעיקר מצותו הוא ההנאה והתענוג במה שמשיג ומבין בלימודו.